

Слободан М. Пенезић, Предраг Ђ. Бајић
и Урош Б. Селенић

Универзитет Унион – Никола Тесла, Факултет за спорт, Београд
Институт друштвених наука, Београд

ЗНАЧАЈ И СПЕЦИФИЧНОСТИ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА У ОБЛАСТИ СПОРТСКОГ НОВИНАРСТВА

DOI 10.5937/kultura2485235P

УДК 378(497.11)

070:316.64-057.875

Оригиналан научни рад

Датум пријема: 17. 07. 2024.

Датум прихватања: 24. 12. 2024.

Сажетак: Намера аутора овој шекција јесте да представи актуелни контекст образовања новинара у Србији, потребне моделе настава и укључени значај њихове академске едукације на високообразовним установама. Аутори су фокусирани примарно на поље српског новинарства, с обзиром на популарност овог поља (српска) и ове области новинарства (српско), али и покушаје његове маргинализације. С циљем да укажемо на специфичност тренутка у којем чиница новинарска професија данас егзистира и њене изазове и одговорности с једне стране, односно везе српска и новинарства (медија) и академску едукацију у домену српског новинарства у Србији с друге, реализовано је и конкретни испитивање уједно међу студентима српског новинарства, међу којима је и велики број оних који су већ ангажовани у новинарским редакцијама. Посебан семенит испитивања посвећен је значају адекватне едукације српских новинара на високообразовним установама и дејално је приказан кроз добијене резултате. Они би требало да прикажу јаснојећи пресек стања у овом контексту, као и пратеће парадоксе и могуће развојне перспективе, као и важности унапређења овог односа по свету новинарства и медија у целини, али чиница друштво у којем они имају и те како важну улогу.

Кључне речи: високообразовне установе, формално образовање, настава новинарства, новинарство, српски, српско новинарство

Уводне напомене¹

С уочена већ дуго с глобалном кризом медија и бројним проблемима у својој пословној свакодневици, новинарска професија је и пред изазовом адекватне анализе различитих суштински важних тема које значајно могу одредити њену даљу судбину. Једна од њих јесте значај формалне едукације (образовања) новинара на високошколским установама у актуелном контексту света новинарства и медија. Важност ове теме и њено парадоксално гурање на маргину већ деценијама левитирају у вакуму несагласја медијске теорије и праксе, између тврдње да је новинарство искључиво занат, која редовно провејава у медијским редакцијама и једнако депласираних образовних теорија из академских лабораторија, самоизолованих од свакодневне медијске и новинарске реалности.

У пресеку ових неразумевања сместиле су и многе заблуде које прате тумачење појединачних новинарских модела и области, попут спортског новинарства. Оно се, примера ради, неоправдано сматра мање вредним, премда је, сходно динамици и формату дешавања која су у фокусу ове врсте новинарских професионалаца (спорт), несумњиво најбољи полигон за њихово сазревање и усавршавање. С друге стране, глобална популарност и ширина значаја спортских дешавања уједно нуде и велике могућности за теоријско сагледавање изазова који прате новинарство и медије.

Тумачи медијско-новинарске стварности област спортског новинарства су на тај начин прилично маргинализовали, па се и анализа њене праксе сасвим повиновала лаичкој интерпретацији у којој се и важност формалне едукације новинара за рад у овој друштвеној сфери представља неважном. Последица свега тога јесте и дефицит адекватних високообразовних установа које се баве едукацијом спортских новинара. Факултет за спорт Универзитета „Унион – Никола Тесла” више од деценије је посвећен овој сфери едукације (спортско новинарство), што га чини репрезентативном средином за анализу ове теме. Студенти овог факултета су оправдано изабрани као репрезентативан узорак за овако усмерено истраживање.

Едукација спортских новинара у високообразовном систему је, самим тим, изабрана као тема релеватна за анализу, док је у истраживачко-методолошком погледу њен фокус био усмерен управо ка студентима спортског новинарства поменутог факултета, који представљају јединствен узорак за тумачење специфичности ове теме из ширег друштвеног ракурса. Они су, наиме, били испитаници у оквиру ширег истраживања које је током 2023. и 2024. спроведено у оквиру Факултета

¹ Овај текст представља део ширег истраживања које је у оквиру Факултета за спорт (Универзитет „Унион – Никола Тесла”, Београд, Србија) реализовано током 2023. и 2024. године, с циљем испитивања образовања и укупног стања у пољу спортског новинарства у Србији из угла студената спортског новинарства, тј. оних који се за тај позив школују (или су већ дипломирали) на овој високообразовној установи. Наведено истраживање и овај рад су уједно и део пројекта „Спорт, медији и новинарство – перцепција садашњости и будућности” Факултета за спорт Универзитета „Унион – Никола Тесла”.

за спорт, са намером да се анализира актуелно стање у спортском новинарству и његове развојне перспективе у савременим медијима. Један од кључних углова ове анализе била је тема формалног образовања спортских новинара у Србији на високообразовним установама, али и анализа њихових професионалних мотива и очекивања, која су у директној вези са потребом и важношћу ове врсте њихове едукације.

Спорти и новинарство, новинарство и спорти

Актуелна позиција и функције спорта и новинарства, а самим тим и њихов однос уоквирени су савременим глобализацијским процесима, који представљају континуирани историјски ток корених промена читавог система у један нови систем који упоредо постаје међузависан, али на један другачији начин. Он се одржава и као „медијска, тј. комуникацијска промена с једне стране, али и као промена у култури и друштву с друге”², па и у домену спорта. Улогу новинара и медија у пољу спорта је, стога, данас потребно тумачити у контексту „комуникационе конструкције социокултурне реалности”³. Анализирајући однос спорта и новинарства (медија) и принцип повратне спреге који у том погледу од почетка делује, потребно је најпре имати у виду да су спорт и медији, а самим тим и новинарство, нераскидиво повезани, од тзв. малих такмичења до Олимпијских игара. С једне стране, морамо бити свесни да „спорт није само један сегмент друштва, већ нешто што, кроз идентификацију са успесима и неуспесима, масовном повезаношћу и, самим тим, лакшом проходношћу разних порука, значајно доприноси обликовању јавног мњења”⁴. Тако многи спортски догађаји привлаче и разнолике друштвене актере који желе да употребе или злоупотребе међународну позорницу за слање разних порука, док је „богатство медијских платформи на којима то може да се учини последњих година већи него икада досада”⁵. Такође, „масовни медији имају важну улогу и у креирању слике о спортским херојима и антихеројима, победницима и губитницима, постављају рам њиховог портрета, како за актуелне, тако и за будуће генерације”⁶. Због свега тога, постаје сасвим јасна и оправдана и акту-

2 Nepp, A. (2013) *Cultures of mediatization*, Cambridge: Polity, p. 31.

3 Nepp, A. and Krotz, F. (2014) *Mediatized worlds*. New York: Palgrave Macmillan, p. 3.

4 Бајић, П. и Петровић, Р. Таблоидни ритам спортског извештавања у дневној штампи Србије, у: *Спорти, здравље, животино средина* (зборник радова са међународне научне конференције), И. Гајић (главни уредник) (2019), Београд: Факултет за спорт, Универзитет „Унион – Никола Тесла”, стр. 30.

5 Бајић, П. (2015) Поглед кроз олимпијске кругове: Игре као платформа за јачање меке моћи и ширење порука у међународним односима, у: *Друштво и простор. Епистемологија простора. Друштвени простор и културно-историјска значења: зборник радова*, Pavle Milenković, Snežana Stojšin и Ana Pajvančić-Cizelj (ur.) Београд: Српско социолошко друштво; Београд: Институт за упоредно право; Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, стр. 290.

6 Бајић, П. са студентима Факултета за спорт (2021) *Бијели четврти: шампиони без олимпијске медаље*. Београд: Факултет за спорт Универзитета „Унион – Никола Тесла”, стр. 18.

елна глобално присутна оцена да је у 21. веку потребна нова врста образовања и обуке новинара⁷.

С обзиром на тему истраживања овог рада, наведене чињенице које указују на снагу везе спорта и новинарства, као и оне које говоре о значају адекватне едукације новинара данас, могу се укрстити и са актуелним контекстом генералног односа према младима и њиховој едукацији у нашем друштву. Наиме, у државама као што је наша, тј. оним са „мањком демократског капацитета, кризом вредности и проблемом у систему образовања, потребно је идентификовати младе који критички промишљају стварност и стоички се носе са недаћама које реалност доноси”⁸, будући да у Србији „не постоји заокружен институционални оквир за деловање младих у друштву, који је нужан за успостављање квалитетног медијског простора”⁹. Ова, свакако прилично уопштена перспектива, посредно добија свој пуни смисао и значај у контексту наше анализе уколико у фокус сместимо чињеницу да је значај адекватне базичне едукације посебно важан с обзиром на утицај и одговорност медија и новинара, јер се тек тада може подразумевати и „индивидуална одговорност за изречено и учињено”, а што би „у даљим корацима довело до личних одлука и избора функционалних по цело друштво”¹⁰.

Генеза важности академског образовања новинара

Када говоримо о почецима формалног образовања новинара (уопште, не посебно спортских) на овим просторима, морамо се осврнути на формирање Журналистичког смера на Факултету политичких наука Универзитета у Београду 1968. године, ангажманом пре свега Сергија Лукача, легендарног новинара и уредника НИИ-а. Његова наследница на овој Катедри, проф. др Неда Тодоровић стога оправдано подсећа на то да је баш Лукач, као „један од оних који су поставили темеље академског образовања новинара, уз наду да се не претерује ако се каже – први међу једнакима”, за подстицај и амбицију имао четири основне компоненте у формирању новинара: „идејно-политичко опредељење, интелектуално-образовну компоненту, професионално умеће и људске карактеристике”, те да је на тим постулатима и „утемељен Новинарски смер (тада је формално носио назив Журналистички смер) на Факултету политичких наука 1968. године, десетак и курс година пре него што ће и један од његових оснивача – Сергије Лукач – докторирати”¹¹.

7 Детаљније видети: Gade, P. J. (2004) Newspapers and organisational development: Management and journalist perceptions of newsroom cultural change. In: *Journalism Communication Monographs*. 6(1): 3–55, Spring.

8 Vitković, B. (2024) Učešće mladih u medijima i analiza prelivanja informacija o njima od jedne ka drugoj vrsti medija. *CM: Communication and Media*, XVIII(2), str. 305–336, DOI: 10.5937/cm18-43849.

9 Исто, стр. 309.

10 Исто, стр. 332.

11 Према: Петровић, Р. и Пенезић, С. (2023) Сергије Лукач – прометеј новинарства, Београд: Факултет за спорт Универзитета „Унион – Никола Тесла” и *Службени гласник РС*, стр. 109.

Сам Лукач је већ тада увиђао значај формалног образовања новинара и њихове припреме за праксу, имајући у виду и бројне сложене изазове које ће ову професију задесити деценијама касније. Неда Тодоровић, иначе и сама студенткиња професора Лукача, напомиње да је он својим студентима истицао „важност универзитетског образовања новинара чији ће значај расти с развојем науке у новом миленијуму” и говорио да „необразован новинар не познаје методологију новинарског истраживања, а није ни довољно информисани зналац о подручју за које је задужен у редакцији”, па и његово извештавање остаје штуро, односно „његова информација остаје, нужно дводимензионална, површна, без дубљег објашњења”¹². Тодоровић такође подсећа и на то да је новинарска професија, нажалост, касно и „готово невољно прихватала захтев за посебним, универзитетским журналистичким образовањем”¹³.

Релативно новији увид у закључке у вези са овом темом има Дубравка Валић Недељковић, која је испитивала образовање новинара у нашој земљи. Она је приметила да је „понуда акредитираних и неакредитираних програма у образовном саставу Србије изразито велика”, што „одражава сву сложеност медијског сектора”, али уочава и да „медијска индустрија још није препознала дипломиране новинаре као врсне стручњаке нити је рангирала високошколске установе у односу према учинку својих новозапослених новинара”. Она је, стога, такође констатовала да су медији „увијек били врло привлачан студиј и за многе факултете само један од лукративних смјерова без праве жеље да се подигне професионални стандард у медијском сектору”, а што постаје додатно сложеније ако томе додамо „тешку ситуацију у привреди погођеној економском кризом”. Ова ситуација води томе да се „новинари све чешће отпуштају, а мало запошљавају”, али и да „политика медије све више ограничава, а новинарске удруге немају јасну стратегију нити моћ да своје чланове заштите” – све то, према мишљењу ове ауторке, за крајњи резултат има то да је сад сасвим јасно да „формула добро и стручно основно образовање плус заштићене медијске и личне новинарске слободе и права једнако добро информисано и одговорно грађанство у Србији неће још дуго почети дјеловати”¹⁴.

Уколико даље посегнемо и за упоредном перспективом, као још једним корисним углом анализе, можемо се осврнути и на истраживање реализовано прошле године у Хрватској, посебно креирано у светлу нових изазова које новинарству доноси вештачка интелигенција. Резултати истраживања су показали да је тамошње студијске програме новинарства „потребно иновирати у односу на технолошке трендове који обликују медијску и креативну индустрију те да би законски

12 Исто, стр. 109.

13 Према: Петровић, Р. и Пенезић, С. (2023) *Серџије Лукач – њрометиј новинарствива*, Београд: Факултет за спорт Универзитета „Унион – Никола Тесла” и *Службени гласник РС*, стр. 130.

14 Детаљније видети: Nedeljković Valić, D. (2010) *Образовање новинара у Србији*, *MediAnali: међународни знанствени часопис за питања медија, новинарства, масовног комуницирања и односа с јавношћом*, 4 (7), стр. 91–106.

оквир по том питању требао пружити ажурнију подршку свеучилиштима и факултетима”. Интервјуи обављени за потребе тог истраживања посебно указују на потребу критичког праћења техничко-технолошких промена у тим образовним програмима и то „посебно у подручју развоја генеративне умјетне интелигенције, али и других трендова попут партиципативног новинарства”, који би се морали „уврстити у свој курикул и на теоријској и на практичној разини“.¹⁵ Ово истраживање је корисно и занимљиво и у значајно ширем контексту, јер доноси и тезу да ће и поред бројних песимистичних предвиђања о утицају технолошких промена на тржиште рада, различите секторе и струке „управо стратешки планирани и обликовани студијски програми образовати професионалне новинаре који ће, не успркос, већ захваљујући технологији оптимизирати свој посао, унаприједити струку и потврдити своју улогу аутора чију додану вриједност никада неће замијенити рачунални програм”¹⁶.

Ако одемо и даље од нашег региона, корисни су нам и налази и последична упутства релевантних тумача новинарске и медијске јавности широм света, попут Питера Гејда (*Peter Gade*) из САД, који истиче да „медији данас имају потребу за новинарима различитих вештина, који морају поседовати и врхунску техничку писменост”¹⁷. Гејд, посматрајући свакодневну улогу новинара и генерално функционисање редакција дневних новина, анализира пожељни профил новинара у 21. веку и притом истиче да медијска предузећа данас имају потребу за новинарима различитих особина и вештина, спремним да буду део тима¹⁸.

Ако се из суме укратко наведених резултата истраживања и упутстава даље загледамо у развојне перспективе новинарства и медија, можемо се осврнути и на подсећање Милана Милошевића, чувеног новинара и уредника недељника *НИН* и *Време*, који је, пишући о свом професору и уреднику Сергију Лукачу напомињао да је преко хоризонта он давно видео и бољу страну долазећег доба: „Новинар ће извештавати брзином светлости, а у торби ће носити електронске меморије о свему и свачему. Биће то доба жестоке конкуренције. (...) Двадесет први век донеће масу образованих, самим тим радозналијих конзумента медија. Ваљаће тој образовној публици дати одговор зашто се нешто догодило и шта ће се догађати даље. (...) Професионалци знају да управо та два питања повлаче границу између знати и не знати, између бити и не бити потпуно обавештен.” Није имао илузија: „Новинаре у XXI веку ће дочекати још жешћи притисци политичко-привредних сил-

15 Детаљније видети: Uldrijan, I., Perša Ciboci, L. i Labaš, D. (2023) Novinar u doba umjetne inteligencije – može li chatbot postati autor u medijima? *Anafora: časopis za znanost o književnosti*, 10 (2), str. 199–222.

16 Исто.

17 Пенезић, С. (2023) *Савремени изазови ујрављања медијима*. Београд: Факултет за спорт, стр. 68.

18 Детаљније видети: Gade, P. J. (2004) Newspapers and organisational development: Management and journalist perceptions of newsroom cultural change, *Journalism Communication Monographs*. 6(1), pp. 3–55.

ника... А све ће то зависити од новинара. И, као у свим професијама, биће и овде новинара – мајстора и пацера које ће бирати зрели или недорасли конзументи информација”¹⁹.

Овако описани изазови који су данас несумњиво дочекали новинаре и новинарство посредно је и сасвим довољан аргумент за анализу значаја формалног образовања за ову професију генерално гледано. Чак и за априорно потврдно одређење према дилеми да ли то данас представља и један од нужних предуслова за њено професионално и одговорно обављање. Иста оцена се, самим тим, може применити и на домен спортског новинарства. Она је у том сектору можда и израженија, с обзиром на глобални значај и популарност овог друштвеног сегмента.

Неојходнои синерџије теорије и праксе у настави новинарства

Важност интегрисаног приступа у анализи тема из области студија медија и новинарства уједно нам директно указује и на неопходност једнаког третмана теорије и праксе у овој области. Имајући у виду облике комуникације и изазове који стоје пред медијским делатницима, сасвим је очигледна и важност таквог приступа у настави и едукацији спортских новинара у оквиру установа које то имају у опису својих одговорности. На тај начин долазимо и до разумевања значаја генералног односа теоријске и практичне перспективе у науци и образовном систему у целини.

Наиме, колико је битан однос теорије и праксе и њихов адекватан третман у настави, као и да само разумевање праксе није искључиво алат за примену теорије, већ „теорија у покрету“, указује нам и то што су се овом темом, често заузимајући и прилично критичку позицију, бавили и експерти у области наставе – дидактичари. Вера Радовић²⁰ подсећа на то да је настава уједно прихватљив аргумент о значајном односу теорије и праксе, поготово уколико се образовању младих људи приступа истраживачки. Дакле, теорија би требало да „формулише проблеме са којима се пракса сусреће, а потом и да научним путем испита и обради одређене феномене“²¹. На тај начин, и у случају новинарства, пракса заправо генерише прихватљиве теоријске претпоставке и закључке, постајући њена верна рефлексивна, а стога и неопходна помоћ у сусрету са свакодневним професионалним (практичним) задацима.

Модел наставе на студијама новинарства омогућава студентима реалан увид у стварност која их даље очекује у професији за коју се припремају. Наиме, полазе-

19 Према: Петровић, Р. и Пенезић, С. (2023) *Серџије Лукач – њрометеј новинарства*, Београд: Факултет за спорт Универзитета „Унион – Никола Тесла” и *Службени гласник РС*, стр. 223.

20 Радовић, Ж. В. (2021) *Дидактика расуђивања 1: о њемељним њојмовима и њредметиу њрочивања*, Београд: Учитељски факултет, стр. 68.

21 Исто, стр. 68.

ћи од претпоставке да је „теорија важан извор истраживачких хипотеза“²², односно основ за било какво научно предвиђање, фокус је на новим наставним методама, плановима и идејама са циљем да образоване институције раде за будућност (Клафки, 2007) То би требало да буде својеврстан „путоказ“, о којем је писала и Вера Радовић (Радовић, 2015) и који се огледа у томе да је представљање било каквих теоријских промишљања исправно уколико се укршта са искуствима из праксе. У складу с тим, отварају се нове сумње и дилеме у приступима наставника, научно засноване због анализирања и доношења закључака на основу претходних дидактичких знања изведених из теорије. Другим речима, када наставници формулишу нову методу у настави, барем посматрајући је само у теорији, неопходно је и да је примене у пракси. У новинарству је то уједно и најбоља (и најједноставнија) провера њене утемељености. Овакав приступ је, како смо видели из претходних сегмената²³, посебно важан управо када говоримо о сектору новинарства и медијске индустрије (образовању новинара), јер указује на нужност професионалног сазревања у самој пракси (медијским редакцијама), али и на важност формалног образовања.

Србија – актуелно стање

У Србији су у минуле две деценије спроведена поједина истраживања на тему значаја и анализе постојећих модалитета образовања новинара. Оно што чуди јесте дефицит таквих студија и анализа у последњој деценији, када су можда и најпотребније, с обзиром на изазове с којима се ова професија сусреће. Такве студије би биле од значаја за многе заинтересоване актере, а пре свега оне примарно важне за ову професију, попут универзитета, истраживачких организација и новинарских удружења. Ранија истраживања су, пак, махом била фокусирана на процену утицаја формалног новинарског образовања на професионални развој новинара и квалитет новинарског извештавања, а за своје примарно усмерење и циљ углавном су имала неколико аспеката:

- идентификацију области у којима новинари примећују недостатак знања или вештина, као и процену ефикасности постојећих облика формалног новинарског образовања у том погледу;
- процену постојања разлика у квалитету новинарског извештавања између новинара са формалним новинарским образовањем и оних који то немају;
- анализу ставова јавности о значају формалног образовања у новинарству и утицају образовања на кредибилитет новинара и поверење јавности у медије;
- испитивање значаја формалног новинарског образовања у свакодневној пракси новинара из перспективе примене стечених вештина и знања у практичном новинарском окружењу;
- вредновање постојећих програма новинарског образовања на универзитети-

22 Вилотијевић, М. (2000) *Дидактика 2 – дидактичке теорије и теорије учења*, Београд: Учитељски факултет, Научна књига, стр. 16.

23 Детаљније видети: Расел, Б. (2015) *О образовању у васпитању*, Београд: Мандала, стр. 192.

ма у Србији како би се идентификовале предности и недостаци тих и предложиле препоруке за унапређење квалитета образовања новинара²⁴.

Резултати ових истраживања указали су на неспоран значај високошколског образовања новинара у Србији за њихов каснији стручнији рад у новом контексту функционисања у оквиру посебно захтевног медијског окружења 21. века. У том погледу, може се приметити неколико кључних сегмената у којима се учени бенефити огледају:

- ефикаснија професионализација саме новинарске струке;
- веће разумевање значаја и примене етичких и професионалних стандарда;
- конкретније разумевање значаја праћења и само умеће анализе шире друштвених процеса;
- увиђање важности и веће могућности адаптације на промене у медијима;
- ефикаснији развој професионалне мреже унутар новинарског еснафа.

Позитиван искорак у овим сегментима посредно несумњиво доприноси и већем квалитету новинарског извештавања и интегритету читаве медијске индустрије. На тај начин има и конкретан значај за саму новинарску професију и медије, али и за друштво у целини, те изненађује мањак истраживања о значају образовања спортских новинара у Србији, и те како популарне области унутар ове професије. Таква истраживања су посебно корисна за разумевање улоге формалног образовања у једној прилично специфичној новинарској професији и уочавање оних сегмената у којима је потребно извршити корекције и унапређења како би се осигурала висока стручност и професионалност овог дела новинарске заједнице.

Из такве перспективе, са жељом да се конкретније усмеримо ка за нас примарном простору (Србији) и теми (едукацији спортских новинара), фокусираћемо се на резултате једног ранијег, али и даље прилично актуелног истраживања реализованог међу студентима Факултета за спорт Универзитета „Унион – Никола Тесла” и Факултета политичких наука (ФПН) Универзитета у Београду, у коме су испитанике чинили студенти ових факултета²⁵.

Били су сагласни да је навећа мана професије мала зарада и недостатак слободног времена због обима посла. Мишљења им се делимично разликују у тврдњи да је положај спортских новинара у Србији лош. Занимљиво је да два студента ФЗС уопште нису сагласна по том питању, док је на ФПН већина студената изабрала одговор да се делимично слаже. С друге стране, они нису примећивали

24 Поједине такве студије и радови су: Valić Nedeljković, D., Pralica, D. (2007) *O novinarstvu i novinarima*, Novi Sad: Filozofski fakultet; Матић, Ј. (уред) (2008) *Univerzitetsko obrazovanje novinara u Srbiji*, Beograd: Centar za profesionalizaciju medija, Institut društvenih nauka i Fond za otvoreno društvo; Radojković, M. (2011) *Образовање новинара или медијска писменост? у: Rade Veljanovski (ured), Verodostojnost medija: Dometi medijske tranzicije, zbornik radova*. Beograd: *Ћigoja štampa* i FPN UB.

25 Укључено је било укупно више од 40 испитаника, од прве до четврте године основних академских студија спортског новинарства и новинарства, а само истраживање је спроведено у периоду од марта до маја 2021. године.

велике разлике по питању утицаја спортских новинара на друштво, притисака интересних група и тога да је професија спортског новинара стресно занимање. Ипак, мишљења им се конкретније разликују у вези са тврдњом о сукобу интереса спортских новинара у обављању посла. Испитаници са ФПН у већини нису сагласни (15), за разлику од испитаника ФЗС, који у већини сматрају да постоји сукоб интереса (11)²⁶.

Ови укратко представљени сегменти поменутог истраживања уједно су и користан увод у оно које ће у овом тексту бити конкретније представљено, будући да нам нуде потребну хронолошку перспективу и могућност праћења евентуалног развоја (континуитета) описаног стања.

Визура ситуденаиџа сџорџскоџ новинарствџа

У нашем истраживању је учествовало 59 студената Факултета за спорт са различитих година студија, међу којима је највише студената друге (35,6%) и прве године (20,3%), а има и оних који су већ дипломирали на овом факулету (6,8%). Међу испитаницима различитих година и нивоа студија присутан је и значајан број оних који већ раде за различите медијске компаније, што додатно утиче на њихов угао посматрања и вредносне судове за које су се определили²⁷.

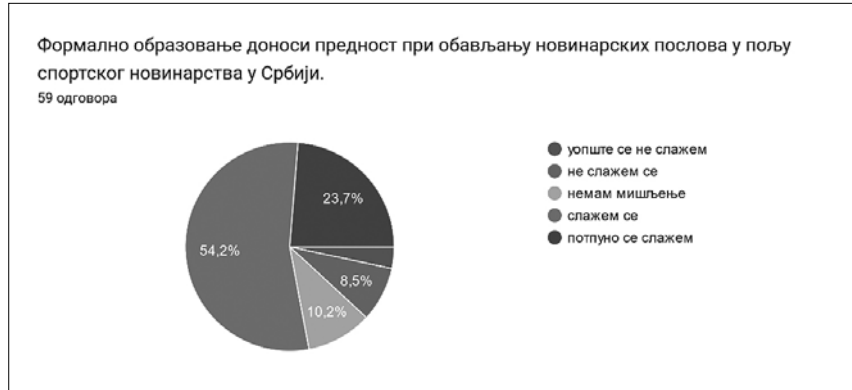
Графикон 1: Структура испитаника у оквиру истраживања

Главна намера у истраживању је указивање на важност формалног образовања новинара у области спортског новинарства, али и шире. Већина испитаника потврђује важност формалног образовања у овом погледу, њих 54,2% се слаже с том констатацијом, а скоро четвртина (23,7%) се слаже у потпуности, што у куп-

²⁶ Детаљнији налази овог истраживања могу се видети у: Selenić, U. i Vulinović, J. (2021) Sportsko novinarstvo kao profesija kroz percepciju studenata žurnalistike, *Sport i biznis*, 7 (1), str. 58–63.

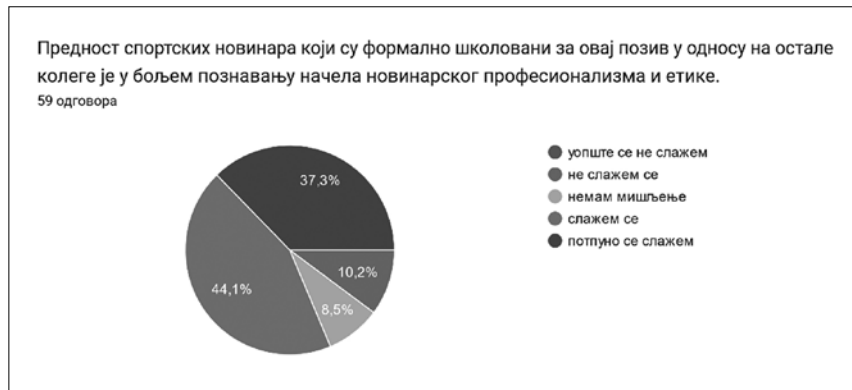
²⁷ Реч је о сегменту ширег истраживања у оквиру смера за спортско новинарство које је детаљније објашњено у *фусноји 1*, а које је у оквиру Факултета за спорт реализовано током 2023. и 2024. године.

ном збиру чини око 80% који овај предуслов виде важним за реализацију новинарских задатака у свакодневној пракси.

Графикон 2: Оцена важности академског образовања спортских новинара за новинарску праксу

Са тврдњом да се предност спортских новинара који су формално школовани за свој позив у односу на остале колеге огледа и у бољем познавању начела новинарског професионализма и етике сложило се 37,3% испитаника у потпуности, док је њих 44,1% само сагласно. Укупно је 10% оних са супротним ставом, а има и оних који немају мишљење о овом питању.

Графикон 3: Значај академског образовања спортских новинара по новинарску етику

Даље се, поново очекивано, предност спортских новинара формално школованих за овај позив у односу на остале колеге види кроз боље познавање нужних новинарских правила и вештина, које се огледају и у сегменту бољег познавања новинарских жанрова и стилова. И овде је око 80% оних који деле тај суд (45,8% сагласно, док је 33,9% испитаника у потпуности сагласно са овом оценом). Овај пут је још мање оних који не деле такав став, док је нешто више оних који немају мишљење о овој теми (6,8%).

Графикон 4: Значај академског образовања спортских новинара за познавање новинарских жанрова и стилова

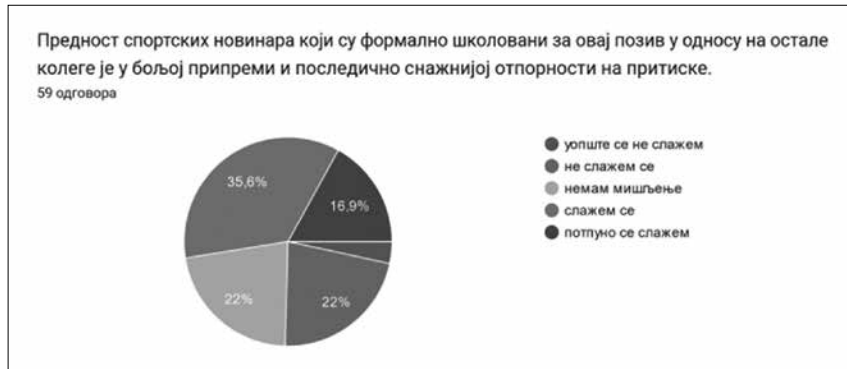
Још једна предност спортских новинара, формално едукованих за овај позив јесте и у бољем познавању специфичности рада у различитим врстама медијских кућа (и на различитим платформама), што је у актуелном медијском еко-систему посебно важан аспект. У том домену је и више од 80 % одговора који потврђују корелацију ова два фактора (23,7 % потпуно сагласних и 49,2% сагласних), док тек нешто више од десет процената испитаника не види везу између ова два сегмента. У овом аспекту је и значајно већи број оних који немају одређено мишљење о овој теми (питању) – њих чак 16,9 %.

Графикон 5: Утицај академског образовања спортских новинара на познавање рада у различитим медијским предузећима и околностима.

Према проценама учесника у овом истраживању, предност се види и у бољој припреми и последично снажнијој отпорности на бројне актуелне изазове који владају у области медија и новинарства (на притиске различите врсте, посебно из поља политике и домена финансирања медија). Истини за вољу, значајно је мањи број оних који виде важност овог предуслова у наведеном аспекту, будући да је

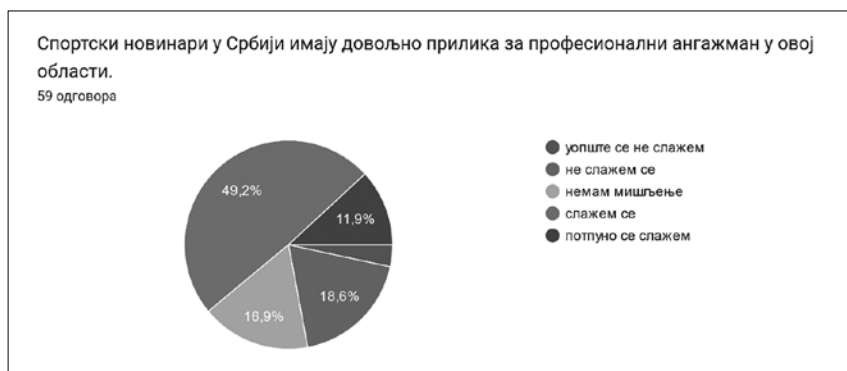
укупно тек нешто више од 50 % оних који то сматрају посебно важним. На то утиче и прилично велики број оних који немају мишљење о овом питању (или бар не желе да га изразе) – њих чак 22 %, док је око четвртина оних који нису сагласни са овом претпоставком.

Графикон 6: Утицај академског образовања спортских новинара у борби против екстерних утицаја и притисака

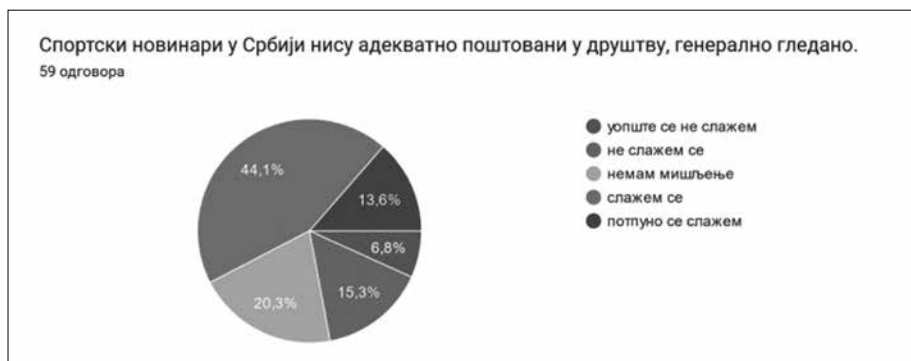
У даљој анализи је било посебно важно усмерити се ка њиховом актуелном доживљају професије и индустрије, чији део би требало да постану у професионалном погледу. С тим мотивом, настојао се сагледати и њихов угао гледања на актуелно стање у свету медија и новинарства. Из те перспективе су анализирали и њихови ставови о очекивањима и амбицијама које имају у професионалном погледу.

Већина њих оптимистично гледа на могућности професионалног ангажмана у перспективи, с обзиром на то да у великом броју потврђују да спортски новинари у Србији имају довољно прилика за професионални ангажман у овој области: 49,2% је сагласно с таквом проценом, док се око 12% њих у потпуности слаже.

Графикон 7: Оцена актуелних прилика за професионални ангажман и запослење

Они су, међутим, прилични песимисти када гледају на постојећи статус спортских новинара у друштву, што је повезано са појединим оценама и заблудама наведеним у уводним деловима овог текста. Наиме, скоро 60% испитаника сматра да спортски новинари у Србији нису адекватно поштовани у друштву. И у овом аспекту је, међутим, прилично симптоматичан и донекле забрињавајући проценат оних који немају мишљење о овој теми или бар не желе да га изразе, којих је више од 20 %.

Графикон 8: Оцена актуелног статуса и поштовања које спортски новинари имају у нашем друштву

Из одговора на претходно питање може се разумети и довести у везу и проценат одговора на следеће, које је фокусирано на материјалну компензацију спортских новинара у Србији, у смислу њихове плате током професионалног ангажмана. Наиме, више од 85% испитаника је сагласно с тим да спортски новинари у Србији нису адекватно плаћени за свој рад (40,7% је потпуно сагласно, док је њих 45,8% само сагласно). Из таквог односа и оцена може се анализирати и претходна процена статуса и третмана који спортски новинари имају у нашем друштву, праћеног кроз тако усмерено питање.

Графикон 9: Оцена актуелне новчане надокнаде (плате, зарада) спортских новинара у нашем друштву

Имајући у виду раније наведене оцене и налазе истраживања, и те како је важно и корисно представити и конкретније мотиве испитаника за сам одабир професије спортског новинара. Њима је понуђена могућност да сами наведу своје разлоге, а међу њима доминира љубав према спорту и новинарству.

Већина испитаника тако истиче да воли спорт и редовно прати збивања у овој области, па прилику да професионално прате иста и извештавају са њих виде и као свој основни мотив за одабир ове професије („одувек ме је спорт највише занимао”, „љубав према спорту”, „љубав према спорту и писаној речи”, „спој две љубави, спорта и новинарства”, „афинитети према спорту и новинарству”, „извештавање са највећих спортских догађаја”, „рад у професији коју волим, контакт са спортистима, у неку руку идолима из детињства и свакако допринос друштву који долази уз ову професију”, „дуго праћење спорта, разумевање коментара различитих мечева, као и описивање истих на врло високом нивоу, тренирање спорта и познавање спорта од почетака до данас”...).

Међу њима има и оних који су планирали професионалну каријеру у спорту, па им је спортско новинарство уједно и одређена врста супституције за то, те су након одустајања од првобитних планова желели „на неки начин да остану у спорту” (нпр. „желео сам да останем у спорту којим сам се бавио од детињства” и „жеља да останем део спорта, када већ нисам професионални спортиста”).

Многи посебно наглашавају жељу да „раде оно што воле”, а кроз новинарство виде и прилику да путују, задовоље своју радозналост и авантуристички дух. Поједини зато именују и „изазовност и занимљивост новинарске професије” и „динамичност професије”. Испитаници имају и конкретно профилисане амбиције, па већ сад имају и директније планове у вези са одређеним спортовима или спортским организацијама, које би волели да прате и популаризују.

Један део испитаника има жељу за јавним изражавањем и промоцијом и самог спорта у „у светлу у којем га прави љубитељи доживљавају”. Међу студентима ФЗС има и оних који су прагматично проценили да ће „лако пронаћи посао са завршеним студијама спортског новинарства”. Посебно је интересантно и важно то што многи од њих већ сад као мотив имају могућност да унапреде постојеће стање у новинарству и медијима. Поједини, наиме, наводе и жељу „за успостављањем независног новинарства у Србији”, затим „да својим квалитетом направе нешто ново у спортском новинарству”, сматрају „да и те како има ствари које се могу променити, а на које можемо да утичемо”, као и то да „верују у слободу и моћ појединца” и „борбу за истину”.

С друге стране, с обзиром на њихов прилично песимистичан однос према третману ове професије, једнако је значајно и занимљиво видети и шта би их мотивисало да дугорочно остану у спортском новинарству, будући да није мали број оних који већ током студија одустану од те идеје, али и од новинарства уопште. Основни мотив за останак у овој професији је љубав према спорту, самој професији спортског новинара, односно жеља да се ради оно што се воли или оно „за шта су рођени” и то што „себе не виде ни у једној другој професији”.

Многи мотив виде у томе што ће им посао бити „адреналински”, док други од њега очекују да ће бити „опуштен, занимљив и пружити много прилика за нова пријатељства и путовања”, затим што ће радити „у здравом окружењу” или „у пријатној атмосфери, уз пристојну плату”. Њихови професионални циљеви и амбиције су пак „присуство и сведочење великим спортским догађајима”, односно „занимљиви догађаји, радовање спортским успесима (заједно са колегама), путовања, али и сам рад на истраживању и писању текстова или раду преноса” и „извештавање на прави, објективан начин”. Ту су и лични мотиви за „напредовањем у послу”, „учењем заната” и мотив да кроз дугорочни рад покушају да пруже „свој лични допринос у медијској популаризацији мање популарних спортова”. И овај пут има оних који имају сасвим конкретне планове и жеље, попут „коментарисања фудбалских утакмица” и „извештавања са утакмица КК *Црвена звезда*”.

Има и оних који признају да ће у новинарству остати ако дођу „до позиције коју желе, нпр. коментатора или нешто везано за телевизијско новинарство”, али и оних који као кључни услов виде новац. Њих би за останак у овој професији мотивисала „висока примања”, односно „боља финансијска ситуација”, док с друге стране има и оних који признају да су свесни одређених околности, па кажу да им „новац сигурно није мотив”.

Постоје и они испитаници за које би се могло рећи да имају више циљеве, јер истичу да им је „кључни мотив да пробају да окрену слику спортског новинарства у земљи”, жеља да се „помогне унапређењу професије”, односно „праћење развоја новинарства из правог угла” и „могућност изражавања објективности у спортском новинарству, јер новинарство у овој земљи мора да буде објективно”. Има и оних који већ сад (многи и пре прилике да иоле искусе посао) истичу да „неће остати” и да већ сад не виде „мотив да дугорочно остану у новинарству”.

Закључна разматрања

Имајући у виду резултате нашег истраживања, можемо се усмерити на неколико кључних тачки, које могу бити теме за даљу анализу. С обзиром на њихову усмереност и контекст, сама тема формалног образовања спортских новинара на високошколским установама добија на важности. Наиме, однос испитаника према значају формалног образовања спортских новинара је несумњиво позитиван, тј. они га потврђују, уједно потврђујући и важност тог аспекта у каснијој новинарској пракси, попут већег познавања и примена етичких принципа професије, али и практичних вештина – посебно оних који одувек чине разлику у овом послу (познавање специфичности различитих жанрова и стилова у новинарству или рада у медијским предузећима различитих карактеристика), али и оних новијег датума, неопходних за рад у овој области у 21. веку.

Њихови циљеви и амбиције у погледу бављења овом професијом махом потичу од љубави према спорту. То би могао бити и довољан аргумент за примену претходно наведених вештина у пракси, али и за њихово дугорочније пословно битисање у оквиру ове професије. С друге стране и те како брине чињеница да је и

приличан број оних који су већ одустали од таквог плана. То се може разумети из већинског става према питањима статуса ове професије (професионалаца) у друштву и материјалној сатисфакцији (платама) које се могу очекивати, а који је прилично негативан. Овај својеврсни парадокс на једној страни има искрену љубав према спорту и новинарству и потврду да је за њу потребно стећи специфична знања и вештине на факултету, а на другој песимизам и превремено одустајање због недовољног поштовања, лоших услова за рад и плата. Самим тим је огледало ширег стања у друштву и односа према овој професији (новинарству и медијима генерално).

Након свега, закључак је да квалитетно образовање спортских новинара у Србији на високошколским установама може имати велику, чак и суштински важну улогу у формирању професионалаца способних да у актуелном добу прате широк спектар спортских догађаја на адекватан начин. Овај процес, стога, такође мора бити свеобухватан, пружајући студентима не само теоријско знање већ и практичне вештине неопходне за успех у актуелном, и те како динамичном и захтевном пољу сусрета спорта и медија (новинарства). У случају образовања спортских новинара, примарни фокус мора бити на важности темељних принципа новинарске етике и професионализма. Они, наиме, морају разумети важност објективности и интегритета у извештавању о спортским догађајима и развити способност критичког размишљања и анализе. Образовање спортских новинара у Србији треба да тежи стварању новинара не само стручних у својој области, већ комплетно оспособљених за рад у различитим видовима новинарства, са даљом специјализацијом у области спорта. Такође, међу кључним сегментима увек мора да буде приврженост етици и интегритету у извештавању, што даље доприноси и развоју квалитетног спортског новинарства, као и функционисању спорта у ширем оквиру.

Уз теоријско знање, важан део треба да чини и практични рад још током самог студирања. То подразумева и могућности за стицање искуства путем праксе у новинарским редакцијама, медијима специјализованим за спорт и кроз присуство самим спортским догађајима. Ово омогућава студентима да касније лакше могу применити своје вештине у стварним ситуацијама и развијати свој специфичан новинарски стил. Такође, потребно је да се посебна пажња посвети раду у новом, дигиталном окружењу, тј. тзв. дигиталним медијима и новим технологијама. У данашњем, дигиталном добу спортски новинари морају бити посебно стручни и вешти у раду на различитим платформама како би ефикасно допрли до своје публике. Напредне вештине као што су истраживачко новинарство и мултимедијално извештавање такође треба да буду део образовања спортских новинара, како би се студентима пружио целовит увид у праксу и могућности свеобухватног стицања знања и изградње вештина потребних за професионалан и успешан рад у савременом новинарском окружењу. Самим тим, важан је интердисциплинарни приступ образовању спортских новинара. Он укључује и разумевање важности спортске психологије, социологије спорта, спортске медицине, самог функциони-

сања спортских организација и индустрије спорта и других области које могу обогатити новинарски рад и омогућити боље разумевање контекста у којем се данас спорт одвија. Унапређења овог односа и самог сектора образовања новинара могу имати важан позитиван утицај на развој новинарске професије, начин рада медија и информисања јавности, али и друштво у целини. Адекватно функционисање овог односа одувек је и те како зависило од ових димензија и улоге коју имају запослени у области новинарства, а тај утицај је само додатно изражен у актуелном добу, чији токови су уоквирени савременим информацијско-комуникацијским трансверзалама.

ЛИТЕРАТУРА И ДРУГИ ИЗВОРИ:

- Бајић, П. са студентима Факултета за спорт (2021) *Биџи чејврџи: шампиони без олимпијске медаље*, Београд: Факултет за спорт Универзитета „Унион – Никола Тесла”.
- Бајић, П. (2015) Поглед кроз олимпијске кругове: Игре као платформа за јачање меке моћи и ширење порука у међународним односима, у: Milenković, P. Stojšin, S. i Pajvančić-Cizelj, A. (ur.), *Društvo i prostor. Epistemologija prostora. Društveni prostor i kulturno-istorijska značenja: zbornik radova*, str. 287–303, Beograd: Srpsko sociološko društvo; Institut za uporedno pravo; Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Бајић, П. и Петровић, Р. (2019) Таблоидни ритам спортског извештавања у дневној штампи Србије, у: Гајић, И. (уредник), *Сиорџи, здравље, животиња средина* (зборник радова са међународне научне конференције), стр. 29–36. Београд: Факултет за спорт, Универзитет „Унион – Никола Тесла”.
- Вилотијевић, М. (2000) *Дидактика 2 – дидактичке теорије и теорије учења*, Београд: Учитељски факултет, Научна књига.
- Клафки, В. (2007) Основе критичко-конструктивистичке педагогије, *Педагогија* 62, 4.
- Матић, Ј. (ур.) (2008) *Универзитетско образовање новинара у Србији*, Београд: Центар за професионализацију медија, Институт друштвених наука и Фонд за отворено друштво.
- Пенезић, С. (2023) *Савремени изазови управљања медијима*, Београд: Факултет за спорт.
- Петровић, Р. и Пенезић, С. са студентима журналистике Факултета за спорт, (2023) *Серџије Лукач – њромејтеј новинарџива*, Београд: Факултет за спорт Универзитета „Унион – Никола Тесла” и *Службени гласник РС*.
- Радовић, Ж. В. (2021) *Дидактика расуђивања 1: о теменељним тејомвима и њредтејтеј њроучавања*, Београд: Учитељски факултет.
- Расел, Б. (2015) *О образовању у васиџтејању*, Београд: Мандала.
- Vitković, B. (2024) Učešće mladih u medijima i analiza prelivanja informacija o njima od jedne ka drugoj vrsti medija, *CM: Communication and Media*, XVIII(2), str. 305–336, DOI: 10.5937/cm 18–43849.

- Gade, P. J. (2004) Newspapers and organisational development: Management and journalist perceptions of newsroom cultural change, in: *Journalism Communication Monographs* 6 (1), pp. 3–55.
- Nedeljković Valić, D. i Pralica, D. (2007) *O novinarstvu i novinarima*, Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Nedeljković Valić, D. (2010) Obrazovanje novinara u Srbiji, *MediAnali: međunarodni naučni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnošću*, 4 (7), str. 91–106.
- Radojković, M. Obrazovanje novinara ili medijska pismenost?, u: Veljanovski R. (ur.), *Verdostojnost medija: Dometi medijske tranzicije, zbornik radova*, (2011) Beograd: Čigoja štampa i Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, str. 299–307.
- Selenić, U. i Vulinović, J. (2021) Sportsko novinarstvo kao profesija kroz percepciju studenata žurnalistike. *Sport i biznis*, 7 (1), str. 58–63.
- Uldrijan, I., Perša Ciboci, L. i Labaš, D. (2023) Novinar u doba umjetne inteligencije – može li chatbot postati autor u medijima? *Anafora: časopis za znanost o književnosti*, 10 (2), str. 199–222.
- Hepp, A. (2013) *Cultures of mediatization*, Cambridge: Polity.
- Hepp, A. and Krotz, F. (2014) *Mediatized worlds*, New York: Palgrave Macmillan.

Slobodan M. Penezić, Predrag Đ. Bajić and Uroš B. Selenić

University “Union – Nikola Tesla”, Faculty of Sport, Belgrade;
Institute of Social Sciences, Belgrade

THE IMPORTANCE AND SPECIFICITIES OF HIGHER EDUCATION IN THE FIELD OF SPORTS JOURNALISM

Abstract: The purpose of this text is to present the current context of journalist education in Serbia, the necessary teaching models and the overall importance of their academic education at higher education institutions. It is primarily focused on the field of sports journalism, considering the popularity of this field (sports) and this area of journalism (sports), as well as some attempts to unjustifiably marginalize it. Aimed at highlighting the specificity of the moment in which the entire journalistic profession operates today, its challenges and responsibilities on the one hand, and connections between sports and journalism (media) and academic education in the domain of sports journalism in Serbia on the other, a specific research was conducted among sports journalism students, many of whom are already engaged in journalist newsrooms. Therefore, a special segment of this research is dedicated to the importance of adequate education of sports journalists (but also beyond this field) at higher education institutions, and it is detailed in this text through obtained results and findings.

These should depict the current state in this context, as well as the accompanying paradoxes and possible development perspectives. Indirectly, they should also emphasize the importance of improving this relationship for the world of journalism and the media as a whole, as well as the entire society in which they play a very important role.

Key words: *higher education institutions, formal education, journalism classes, journalism, sports, sports journalism*